

Atskaite par dalību darba grupā Eiropas lauksaimniecības produktivitāte un izaugsme 25.09.2013.

Darba grupu organizē COPA/COGECA (Eiropas lauksaimnieku un lauksaimniecība kooperatīvu pārstāvji), CEMA (Eiropas lauksaimniecības tehnikas industrijas pārstāvji), ESA (Eiropas sēklu asociācija), *European Crop Protection* un *Fertilizers Europe* (Eiropas mēslošanas līdzekļu ražotāju asociācija).

Darba grupā piedalās un apkopojumu par darba grupā diskutēto sagatavoja Latvijas Zemnieku federācijas **eksperte Agnese Hauka**.

Darba programma pievienota pielikumā.

Darba grupas ietvaros viscaur tiek uzsvērts produktivitātes svarīgums lauksaimniecības nozares turpmākā attīstībā. Produktivitātes paaugstināšana ir pamats lauksaimniecības konkurētspējas palielināšanai un tās devumam kopējā ekonomikā un nodarbinātībā.

Garlich v. Essen **ESA ģenerālsekretārs:** ESA pārstāv ne tikai sēklaudzētājus un tirgotājus ES valstīs, bet arī Ukrainas un Turcijas sēklaudzētājus un tirgotājus. Lauksaimniecība ir bijusi top jautājums pēdējos 12 mēnešus. Daudz tiek runāts par videi draudzīgu lauksaimniecību, dzīvnieku labturības prasībām un citiem jautājumiem, bet ***par lauksaimniecības produktivitāti un ilgtspēju Eiropā nākošā KLP plānošanas periodā 2014 – 2020 tiek runāts maz.*** Nozares izaicinājums ir pabarot arvien vairāk cilvēku ar kvalitatīvu pārtiku. Liela loma būs Eiropai. ***Lauksaimniecībā galvenais ir orientēties uz produktivitāti un inovācijām, nodrošinot pasaules iedzīvotājus ar kvalitatīvu pārtiku.*** Ir jāveido aktīvāka sadarbība ar Eiropas sabiedrību par lauksaimniecības jautājumiem, jo jaunā paaudze arvien mazāk izprot lauksaimniecības specifiku un nozīmi.

Tassos Haniotis, DG Agri analītiķis: Analizējot Eiropas lauksaimniecības produktivitātes un izaugsmes tendences, ***lielākais izaicinājums ir produktivitātes paaugstināšana.*** Analīze liecina, ka pasaules attīstītajās valstīs produktivitātes izaugsme samazinās – vislielākais potenciāls ir attīstības valstīm. Globālajos tirgos gaļas pieprasījums samazinās, palielinās augu eļļas pieprasījums, saglabājas un nedaudz palielinās pieprasījums pēc graudiem, bet ***straujš pieprasījuma palielinājums globālajā tirgū ir pēc piena.*** Neskatoties uz lauksaimniecības politiku, ***pārtikas cenas ir 2-3 reizes augstākas, nekā tās bija pirms 10 gadiem.*** ASV produkcija ir konkurētspējīgāka, jo ASV enerģijas cenas ir 2,5 reizes lētākas nekā ES, kur kopš 2011. gada enerģijas cenas ir strauji augušas. ***Saimniecību skaits ES turpina samazināties par 3,7% gadā – tās kļūst lielākas platības un ekonomiskā lieluma ziņā. Ekonomiskās krīzes palēnina saimniecību apvienošanu, bet saglabā platību un ekonomiskā lieluma ziņā mazāku saimniecību skaitu.*** Pasaules ekonomika atrodas pārejas posmā un lauksaimniecība nav izņēmums. ***Graudu audzētāji būtiski un negatīvi ietekmē liellopu nozari*** (biodeģviela, biotehnoloģijas, zemes lietošanas mērķa maiņa). Galvenās pretrunas ES KLP: pastāv tendence saimniecībām kļūt arvien lielākām, tomēr demogrāfiskie rādītāji samazina saimniecību pārņemšanu un atjaunošanu (Jauno lauksaimnieku shēma), saimniecību lielums atšķiras reģiona

un produktivitātes dinamikas ietekmē (attīstības plāns?), darbaspēka atbrīvošanās lauksaimniecības sektorā nesamazina darbaspēka trūkumu lauku reģionos (lauku attīstības jautājumi).

Tassos Haniotis, DG Agri analītiķis: ES atpalielā no ASV, jo ES netiek diskutēts par patiesajām problēmām, kā to dara ASV, bet par politiski izdevīgiem jautājumiem. (AH komentārs – domāts visās nozarēs, ne tikai lauksaimniecībā).

Jacques Carles, MOMAGRI: prezentācijā salīdzinātas lauksaimniecības produktu cenas laika posmā no 1841. līdz 2012. gadam un lauksaimniecības nozarē ir vērojams cikliskums. ***Esošās lauksaimniecības produktu cenas nav sasniegušas grieztus***, pagātnē atsevišķu produktu cena ir bijusi vēl augstāka, kā tā ir šobrīd. Lauksaimniecība arvien vairāk ir saistīta ar enerģijas un finanšu nozarēm. Enerģijas tirgus ir būtiski ietekmējis lauksaimniecības nozari pēdējos gados. Tādējādi rodas nozares iekšējās problēmas – lauksaimnieki nevar pieņemt nākotnes lēmumus par turpmāko darbību, jo ***nevar paredzēt lauksaimniecības nozares tirgus attīstību, jo to arvien ciešāk ietekmē citas nozares***.

Catherine Moreddu, OECD Tirdzniecības un lauksaimniecības departaments: Produktivitāte ir svarīga, lai efektīvi izmantotu pieejamos resursus. Produktivitātei ir dažādas definīcijas un tās noteikšanai tiek izmantoti dažādi rādītāji saimniecības, nozares un valsts mērogā – zemes produktivitāte t/ha, nodarbināto produktivitāte kā saražotais produkcijas apjoms uz 1 nodarbināto, dzīvniekiem kā piena tonnas uz 1 govī u.tml. Produktivitāte tiek izmantota konkurētspējas noteikšanā. Pēdējo gadu tendence – ***lai vairotu produktivitāti, nepietiek ar zemes platību palielināšanu (zeme lielākoties jau ir apgūta), bet ir jāveicina inovācijas, jāveic izmaksu optimizācija u.c. darbības***.

Catherine Moreddu, OECD Tirdzniecības un lauksaimniecības departaments par G20 iniciatīvām: Francijas prezidentūras laikā (2011. gads) tika risināti daudz ar lauksaimniecības nozari saistīti jautājumi – lauksaimniecības tirgus informācijas sistematizācija; izveidotas darba grupas kviešu, kukurūzas, rīsu un sojas pupiņu tirgus attīstībai; biodegvielas politikas virzīšana; lauksaimniecības produkcijas eksports; iekšējais atbalsts un lauksaimniecības akciju sabiedrību politika. 2012. gada iniciatīvās tika iekļauta lauksaimniecības produktivitātes izaugsme un ilgtspēja, kā arī izstrādāts pētījums par lauksaimniecības ietekmi uz ūdens resursiem. Krievijas prezidentūras laikā (2013.gads) tiks turpinātas un pabeigtas iesāktās iniciatīvas, tomēr Krievija nav izvirzījusi lauksaimniecību kā vienu no darba prioritātēm.

Clyde Graham, Kanādas Minerālvielu ražotāju institūta pētnieks: Lauksaimniecības zemes platības ir ierobežotas, tāpēc lauksaimniekiem ir jābūt inovatīviem un daudz produktīvākiem, lai sarūpētu pārtiku ~ 9 miljardiem iedzīvotāju jau 2050. gadā un 8,3 miljardiem – 2030. gadā. ***Palielināsies cilvēku ienākumi, lai iegādātos kvalitatīvāku pārtiku***. Kanādā aptuveni 7% no 67,8 miljoniem ha valsts teritorijas ir LIZ, kas koncentrējas valsts dienvidu reģionos. 65,6% saimniecības ir līdz 100 tūkst. USD ekonomiskā lieluma klasē un saražo 9% no kopējās lauksaimniecības produkcijas. ***Caur ilgtspējīgām rīcībām mēs varam saglabāt kvalitatīvu augšni, ūdeni un gaisu sabiedrībai***.

Phil Bicknell, Lielbritānijas Zemnieku savienība: „The green food project” uzsākts 2011. gadā ar mērķi pilnveidot vidi un palielināt iegūtās pārtikas apjomus. Projekta ietvaros tika izstrādāti ieteikumi lauksaimniecības nozares attīstībai un tie ietvēra ieteikumus pieredzes apmaiņai, zinātnei un tehnoloģijām, nākotnes nodarbinātībai, zemes vadībai, efektīvu lauksaimniecības struktūru izveidei, ekosistēmas novērtēšanai u.tml. Projektā tika iesaistīti daudzi partneri – universitātes, vides organizācijas, lauksaimnieku organizācijas, mazumtirdzniecības organizācijas u.c. Projekta rezultātā tika secināts, ka lauksaimniecības un ar to saistīto nozaru **galvenais izaicinājums ir ražot vairāk pārtikas un ievērot vides ilgtspējību.**

Ph.D Mariusz Matytko, Polijas Agrozinātnes institūts: Polijā ir 12,5% no ES saimniecību skaita. Polijas IKP lauksaimniecība veido 2,5% un tās īpatsvars katru gadu samazinās (attīstīto valstu tendence). 2000. gadā valstī bija 2,8 milj. saimniecības, bet 2010. gadā – 2,2 milj. saimniecības. Vidējais saimniecības lielums palielinājās no 7,2 ha 2000. gadā līdz 8,6 ha - 2010. gadā (netiek ņemtas vērā saimniecības ar platību līdz 1 ha). Ja 2000. gadā tika nodarbināti 23,1 cilvēki/100 ha, tad 2010. gadā tie bija 15 cilvēki/100 ha. Tiek lēsts, ka no Polijas pēdējos gados ir emigrējuši aptuveni 2 miljoni iedzīvotāju, un ir izveidojušies bezcilvēku tuksneši. Polijai nav savas lauksaimniecības politikas – visu nosaka KLP. Pēc pievienošanās ES, saimniecībās vairāk sāka izmantot pesticīdus, lai gan joprojām liela daļa saimniecību pesticīdus neizmanto. **Polijā samazinās liellopu skaits, bet palielinās piena liellopu skaits. Ir attīstīts dārzeņu, augļu un sēņu sektors.**

Euros Jones, European Crop protection: Kamēr pasaules valstis palielina finansējumu zinātnei un pētījumiem augu aizsardzības jomā, ES pēdējos 10 gados tas ir samazinājies par 15% un reālā izteiksmē – pat par 30%. Ir būtiski šķēršļi inovāciju apstiprināšanas procesos, jauni ierobežojumi esošajās regulās – vai KLP patiesais mērķis ir sekmēt inovācijas vai tā ir tukša runa? Lauksaimniecības nozares pētījumus kontrolē 6 pasaules organizācijas. **ES ir 170 milj ha LIZ + 28 milj. ha LIZ imports** (citu valstu zemes izmantošana ES lauksaimniecības produkcijas ražošanai). **Nelauksaimniecības zemes ir 267 milj. ha un ir jautājums – cik efektīvi tiek izmantotas šīs platības?** Lauksaimniecībā un inovācijās atslēgas vārds ir reāli darbi.

Gilles Dryancour, CEMA, par „precīzās lauksaimniecības” izmantošanu: CEMA vieno 4500 ražotājus, piedāvā 450 dažādus tehnikas veidus, nodarbina 135 tūkstošus darbinieku + 125 tūkstošus darbiniekus tirdzniecības nozarē un sasniedz 28 miljrd. EUR apgrozījumu. Izmantojot jaunās tehnoloģijas, tehnikas autopilots ietaupa 23 EUR/ha, samazina degvielas patēriņu un CO₂ izmešus. Precīzā lauksaimniecība var palīdzēt palielināt saimniecību un nozares produktivitāti.

Garlich v. Essen ESA ģenerālsekretārs par jauno Sēklu likumu: Eiropas Sēklu asociācija pārstāv 7000 sēklu audzētājus un tirgotājus, sasniedz 7 miljrd. EUR apgrozījumu, ik gadu tirgū ievieš 3500 jaunas šķirnes, klientiem piedāvā 42 tūkstošus šķirnes. ESA orientējas uz inovācijām un uzskata, ka sēklu ģenētikai ir lielākais potenciāls. Ir nepieciešama konstanta un ilgtspējīga politika un pieeja jaunākajām tehnoloģijām. Nākotnē tieši **sēklas nodrošinās produkta identitāti, ko no lauksaimniekiem pieprasa patērētājs.**

Pekka Pesonen, Copa/Cogeca ģenerālsekretārs: Eiropas lauksaimniecība ir attīstījusies, saglabājot vidi. Eiropa ir vienīgais reģions pasaulē, kurā ir palielinājušās mēzu platības. **Lauksaimniecībā attīstās uz produktivitātes, nevis vides rēķina.** Lauksaimnieks saņem tikai 50% no atalgojuma, ko viņš saņemtu, strādājot kādā citā nozarē. Lauksaimniekam ir jābūt multikompetentam, lai risinātu ar lauksaimniecisko ražošanu un saimniecības vadību saistītos jautājumus. *Būtisks jautājums lauksaimniecības nozarei ir – kas saimniekos nākotnē?* Mēs nevaram atļauties zaudēt jauniešus kādai citai nozarei. Lauksaimniecība nodrošina pasauli ar pārtiku. Svarīgi, lai jauniešiem, iesaistoties lauksaimniecības nozarē, nebūtu jāatsakās no vispārpieņemtās mūsdienu ērtībām, ko var iegūt, strādājot citās nozarēs un dzīves vietās. KLP ir jāveicina produktivitāte lauksaimniecībā. Mēs kļūstam arvien atkarīgāki no trešajām valstīm un **tas ir mūsu izaicinājums – būt konkurētspējīgiem ar pasaules valstīm.** ES ir vai nu jāsamazina ambīcijas par vides jautājumiem vai tās ir jāatļūdzina. Veidojot sadarbību ar citām valstīm, ir jārod tirgus ES kvalitatīvajiem produktiem un jāciena iekšējā tirgus dalībnieku nosacījumus.

Barna Kovacs, DG RESEARCH: Izaicinājumi ir klimata izmaiņas, dabas resursu racionāla izmantošana, pārtikas drošība, praktiski ieviesta zinātne un inovācijas. KLP periodā 2014 – 2020 ir paredzēti 3,7 miljrd. EUR zinātnei un pētījumiem lauksaimniecības nozarē, no kā 2 miljrd. EUR ir paredzētu primārās lauksaimniecības attīstībai.

Ladislav Miko, DG SANCO: izaicinājums ir samazināt pārtikas atkritumus. **Šobrīd 40% no saražotās produkcijas tiek izmesta** – produkcijas sabojāšanās dēļ, tehnoloģiskā procesa nepilnību dēļ. **Katru gadu mēslainē tiek izsviests 90 milj. t pārtikas.** Mērķis ir līdz 2020. Gadam samazināt izmestās pārtikas apjomu par 50%.

Garry Mahon, OECD, par Darbaspēka produktivitāte ES: ES dalībvalstīs ir ļoti atšķirīgi ienākumu rādītāji lauksaimniecībā nodarbinātajiem – gan pēc sasniegtā darba produktivitātes rezultātiem, gan atalgojuma. Visaugstākie ienākumi sektorā strādājošajiem ir Dānijā, Somijā, savukārt viszemākie – Rumānijā. No Baltijas valstīm vislabākie ienākumi sektorā nodarbinātajiem ir Igaunijā, bet Latvijā ir viszemākie ienākumi. **Valstīs ar mazām saimniecībām ir lielāks darba spēka ieguldījums un mazāki ienākumi uz vienu nodarbināto.**

Tassos Haniotis, DG Agri analītiķis: Jāražo vairāk, izmantojot mazāk. Ja arī ES ieguldītu tik daudz biotehnoloģijās kā ASV, vai tikpat daudz kā farmācijas nozarē ES, arī lauksaimniecībai būtu citi produktivitātes rādītāji.

Britta Reimers, COMAGRI: Būtiski ir apvienot iegūtos statistikas un pētījumu datus ar realitāti. Lauksaimniecība ir ne tikai ekonomiskie faktori, bet arī sociālie faktori. Lauksaimniecību ietekmē dzīvnieku labturības prasības, vides prasības, tirgus apstākļi. Cilvēkiem, kuri izstrādā un pieprasa aizvien jaunas prasības lauksaimniecības nozarē, būtu vismaz divas nedēļas jāpadzīvo saimniecībā, lai redzētu, cik daudz lauksaimnieku jau dara vides saglabāšanai. **ES tiek pieņemti politiski lēmumi, balstoties uz sabiedrības vēlmēm, nevis vajadzībām.**

Dalībvalstu komentāri un viedokļi

Lietuvas un Polijas pārstāvji viens no otra neatkarīgi norāda, ka ES ir pārāk stingra lauksaimniecības politikas centralizācija - šobrīd valstīm nav individuālie nozares attīstības plāni un viss tiek darīts, kā nolemj ES institūcijās. Valsts iestādes, lai izvairītos no atbildības un papildus darba, izmanto ES institūciju regulas kā attaisnojumu.

Secinājumi:

- 1) Latvijas lauksaimniecības jautājumi ir jāskata ne vien Eiropas Savienības mērogā, bet arī globālā mērogā, jo Latvijas ir ES tirgū, savukārt ES sacenšas ar pasaules tirgus dalībniekiem – ASV, Krieviju, Brazīliju, Ķīnu, Austrāliju u.c. valstīm.
- 2) Latvija nespēj kļūt par valsti – lielražotāju. Saražotās produkcijas apjoma ziņā to apsteidz turpat visas ES un pilnīgi noteikti globālās ekonomikas vadošās valstis, ja vien tas nav kāds nišas produkts. Latvijai ir jāizvēlas cita stratēģija un šobrīd valsts konkurējošā priekšrocība ir ekoloģiska vide un ekoloģiska pārtika.
- 3) Nākotnes pieprasījumu pēc pārtikas spēš nodrošināt jaunattīstības valstis, paaugstinot ražošanas produktivitāti vismaz līdz vidējiem ražas apjomiem, piemēram – graudi 5 t/ha, rīsi 2,8 t/ha.
- 4) Jaunattīstības valstīs nākotnē tiks apgūti papildus 80 milj. ha LIZ.
- 5) Lauksaimniecības nozari būtiski ietekmē izmaiņas enerģijas un finanšu tirgos, kas tieši ietekmē arī lauksaimniekus, padarot lauksaimniecības nozares attīstību neparedzamu un mainīgu.
- 6) Runājot par „precīzās lauksaimniecības” ieviešanu un ieguvumiem katrai saimniecībai, netiek runāts par tās ieviešanas izmaksām un par platībām, kurās būtu racionāli šīs tehnoloģijas ieviest.
- 7) Lai Latvijas lauksaimniecība būtu spēcīga un ilgtspējīga, ir nepieciešams nacionālais lauksaimniecības nozares attīstības plāns – skaidrs un kodolīgs. ES KLP izmantot kā rīku nacionālo mērķu sasniegšanai.
- 8) ES kopš 2001. gada enerģijas cenas ir strauji augošas, samazinot ES lauksaimnieku konkurētspēju salīdzinājumā ar ASV un Japānas ražotājiem.
- 9) Pienkopība – ES eksporta potenciāls.
- 10) Attīstītajās valstīs lauksaimniecības nozares īpatsvars IKP samazinās, veidojot aizvien mazāku procentuālo daļu.

Ieteikumi:

- 1) Latvijas lauksaimniekiem kopīgi ar Zemkopības ministrijas pārstāvjiem izstrādāt mērķtiecīgu, loģisku un vienlaicīgi ambiciozu ilgtermiņa lauksaimniecības nozares attīstības stratēģiju, izvērtējot valsts lauksaimniecības nozares konkurējošās priekšrocības ES un globālā mērogā. Lai ES KLP ir rīks Latvijas mērķu sasniegšanai, nevis Latvija – rīks ES mērķu sasniegšanai.
- 2) Latvijas lauksaimniecības nākotne ir ekoloģiska vide un produkti un īpaši lauksaimniecības nozares nišas produkti.

